

10422

319

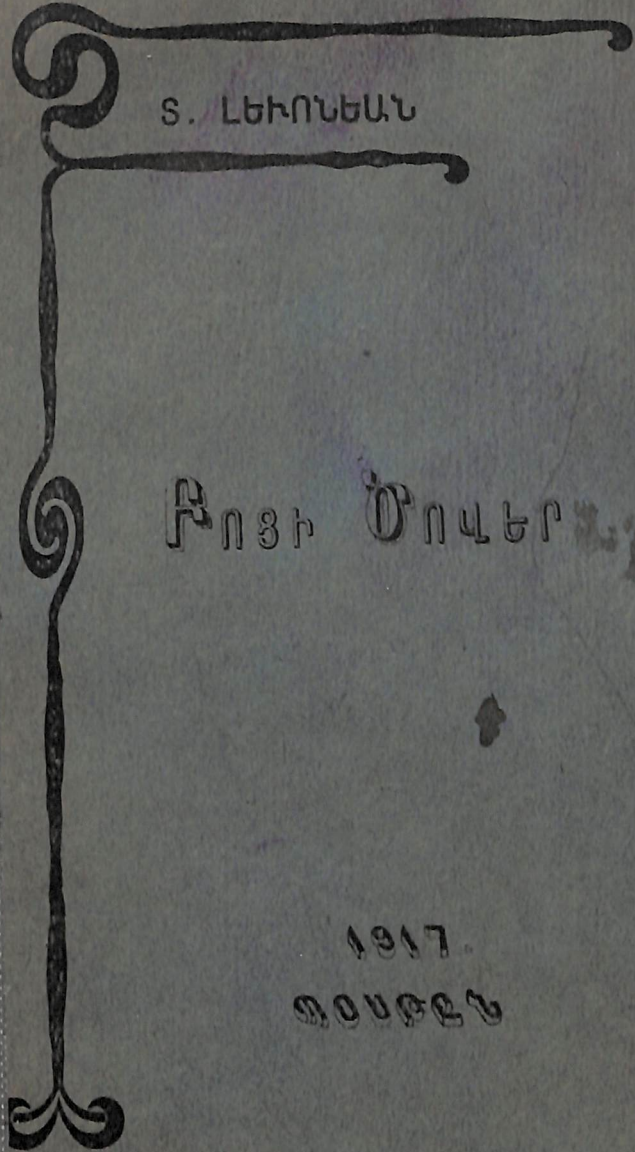
891.99

L-44

1917

391. 19
L-24

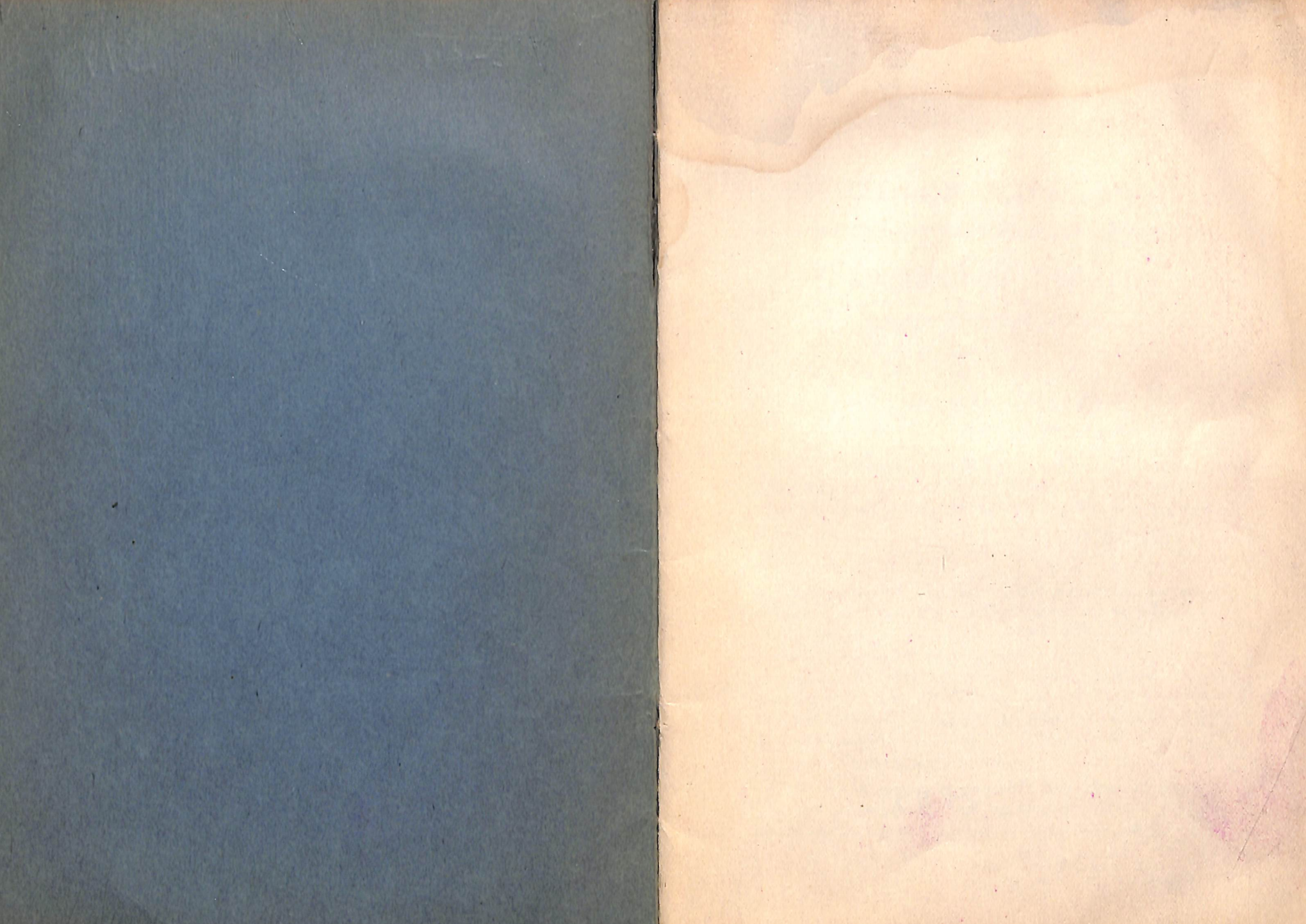
319

Տ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ԲՈՅԻ ԾՈՎԵՐ

1917.
ՊՍԵՔՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ԱՐՏԱՅԱՅՏԻԱԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐՈՒ

«Բնապաշտին Երգերը»,

ՆԱԽՈՐԴ ՏԵՏՐԱԿԻՍ ՄԱՍԻՆ

Բնութեան սիրահարներու միակ գիրքը

«Երիտ . Հայաստան»

Կատարելապէս արդիական՝ և հայերէն հրաշալի «Երգ Երգոց» մը, «Լիճը» և «Արևը» մասնաւորաբար՝ մէյմէկ աղամանդներ են . քանի մը անգամ կարդացի :

Գ . ՌՇՏՈՒՆԻ

«Բնապաշտին Երգերը»՝ ահա փոքրիկ բանաստեղծական գրութիւն մը՝ որ նորութիւն մը կը ներմուծէ ամերիկահայ բանաստեղծութեան մէջ : Իմաստասիրական՝ ընկերային հարցեր զորս հեղինակը իր սիրատոչոր սրտին հետ խառնած երաժշտութեան նման կ'երգէ մեզ, պահ մը մոռնալ կուտան մեզի մեր նիւթական կեանքը՝ ու կը տանին մեզ բնութեան վսեմ խորանին առջև :

Բնութեան երգիչն է ան :

Իր բառերը լեզու կ'առնեն երբ Պարսիկ քուրմի մը պէս բոցավառ լուսոյ աղբիւրին՝ արևին կ'ուղղէ իր խօսքերը, պահ մը մոռցած սէրը աղջկան :

2003

Իր տողերը կը սահին ինչպէս առուակը վճիտ ու
հեշտատուր, և նկարչի վրձինի մը նման բնական ե-
րևոյթները կը պատկերացնէ:

Պատկերներ կան՝ որոնք լոկ բառերու հիւսուածք-
ներ ըլլալէ աւելի՝ իմաստասիրական խոր իրողու-
թիւններ կը պարունակեն իրենց մէջ: Ամէն մէկ
տողը խոր իմաստ մը ունի իր մէջ պարփակուած,
սրտին հետ խօսելով հանդերձ մտքին կոչ կ'ընեն:

«Բնապաշտին Երգերը» ծայրէ իծայր մաքուր բա-
նաստեղծութիւն մը կը պարունակեն, բանաստեղծու-
թիւն մը որ մեզ կ'օրօրէ անուշ երգով մը: Գրքին վեր-
ջին տողերը որոնք սաղմոսներու պէս կը սպրդին՝ ա-
ղօթքի նման ջերմեռանդ՝ պահ մը մեզ ընկերային մեծ
հարցի մը առջեւ կը տանին, դէպի բնական պարզ
կեանքը, զորս ջերմ կերպով ջատագովեցին անմահն
Ռուսօ և Շառլ Վակնէր:

Մ. Պ. ԵՐԻՏԱՍՍԱՐԴ

(Ապարիչ)

S. ԼԵԻՈՆԵԱՆ

ԲՈՅԻ ԾՈՎԵՐ

1917

ՊՕՍԹԸՆ

319

Երգ ԴԱՇՆԱԻՈՐ, և Զգացում, և Խորհուրդ—
Գեղարուեստի իմ կշիռքը աս է.— հոս՝
Հակադրութեանց համադրութեան մէջ անգուլթ՝
Կեանքը կ'երգեմ պարզ բառերով ինքնահոս,
Մերթ արծաթէ լիճի մը պէս լուրջ ու լուրթ,
Եւ մերթ ըմբոսս ծովուն նման բարբարոս:

Տ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

61841-ԱՆ.

739-24

ԷՋ ՄԸ "ԱՐԵՒԻ ԵՐԳԵՐ" ԷՍ

ՈՒ ՀՍԱԻ ինձի Ոգին ներշնչող,
Վաղուայ սերունդին երգը գրէ դուն՝
Երգը արեւին՝ գլխուն ու շէնչող,
Գինիին երգը՝ որ երգն է Հայուն:

Գիշերին մէջէն լոյսը երգէ դուն,
Քանզի լոյսը միշտ մթութեան է մօտ,
Շուտով կը ծնի փառքերով անհուն՝
Խաւարին ծոցէն՝ ոսկի առաւօտ:

Ինչպէս շէկ արեւն ծոցէն գիշերուան՝
Պիտի գան անոնք՝ պիտի բազմանան,
Ցեղին արեւներն՝ զաւակներն վաղուան,
Ու անոնք իրար պիտի հասկընան:

— Ու Տեսայ արդէն զաւակներն ցեղին՝
Որ դեռ չեն փթթած՝ կ'սպասեն սակայն՝
Սուրբ ազատութեան մոլեգին փողին —
Դալար՝ վարդագեղ, ու ազնւական:

Ծաղիկ՝ հոգիով՝ մարմնով ու միտքով,
Պիտի գան վաղը ու փթթին նորէն,
Մեր հողին վրայ՝ ու մեր ջուրին քով,
Արեւով լեցուն՝ ու գինով սէրէն:

Ու ողբը պիտի վտարուի իսպառ,
Ինչպէս ողբ շունէր հին Հայն հեթանոս,
Որուն հոգին քաջ՝ սիրտն էր սիրավառ.—
Աղջիկ, գինիին բաժակն դուն բեր հոս:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԻՄ ՕՃԱԽԸ

ԵՍ ՊԱՏԻՄԱԿԱՆ Օճախ մ'ունիմ պապենական,
 Ինծի ձգուած հին դարերու աւանդն է ան.
 Իսկզբանէ վատ էր բախտը այդ օճախին,
 Իմ պապերը հազար անգամ դայն շէնցուցին,
 Բայց փլաւ ան՝ ու միշտ փլաւ քանդուելով,
 Մինչեւ՝ ծեր հայրս՝ որ ժառանգն էր պապերուս հին՝
 Վերաշինեց, ու մեռաւ իր օճախին քով:

Չարին աչքն միշտ այդ օճախին ծուխը հոկեց,
 Ու բռնակալն իր ձեռքն անկէ ետ չի քաշեց,
 Անցեալ բոլոր դարերուն մէջ՝ պարբերաբար՝
 Բարբարոսին սուրն կախուեցաւ անոր գլխուն,
 Բայց իմ պապերս իրենց սուրն ալ չը դրին վար.
 Իմ հայրերս ալ՝ սարսափելի յամառ մարդիկ՝
 Կեցան՝ ինկան իրենց շինած տանը քովիկ:

Այդ օճախը ժառանգութիւն թողուեցաւ ինձ՝
 Թէ դարերէն՝ թէ պապերէս իբրեւ կտակ,
 Նախահայրերս անոր քովեր կը ննջէին՝
 Հնամենի և ալեփառ ծառերու տակ,
 Ծառերն՝ արմատ ձգած անոնց կուրծքին վրայ՝
 Իրենց շուքը նուիրական ընծայելով.—
 Ու ես կեցայ իմ հայրերուս օճախին քով:

Եւ բնութեան դրախտն հոս էր հրաշակերտ,
 Մայր բնութիւն իր կոթողներն հոս կը տնկէր,

Եւ բնութեան ծաւի աչքեր, կապոյտ լիճեր,
 Երազային՝ արծաթագեղ՝ վտակ՝ վտակ,
 Մեր դաշտին մէջ կը ժպտէին՝ կ'օրօրուէին,
 Բարձրադիտակ անտառներէ յօնքերու տակ,
 Հոս էր աղբիւրն, հոս էր վարդը, հոս էր թռչունն,
 Հոս էր Մասիսն, հոս էր ներքովթն, հոս էր մեր տունն՝
 Հո՛ս դալարիք, հոս եղեմեան զեփիւռներ զով.—
 Ու ես կեցայ իմ հայրենի օճախին քով:

Բայց Չար աչքը հեռուներէն դիտած էր մեզ,
 Ու մութին մէջ Դաւն իր մանգաղն կը հեսանէր,
 Նախանձն՝ թոյնի մէջ կը թաթխէր իր դանակներն,
 Եւ Յանկութիւնն՝ անասնական մոլուցքէն խենթ՝
 Իր շիլ աչքերն խաւարին մէջ կը կրակէր:
 Եւ խուժաններ, արիւնախանձ բարբարոսներ,
 Շղթայազերժ բնազդներով անասնական՝
 Գիշեր մ'յանկարժ թաթառի պէս մեր վրայ իջան՝
 Աւերելով՝ թալանելով, ու ջարդելով,—
 Ես արիւնուած՝ բայց գեռ կեցայ օճախիս քով:

Կանուխ զարթած՝ գարնան ոսկի առաւօտներ,
 Ես երգելով՝ մեղուի պէս աշխատեցայ,
 Իմ բնավայրս և օճախըս շէնցնելու,
 Ջաւակի պէս յառաջ եկան տնկած որթերս,
 Ու ծառներըս դալարացան հարսներու պէս,
 Հօտըս կրկին արօտներուն մէջ փռուեցաւ,
 Քաղցրիկ գառներս՝ ծաղիկներուն մէջ հոլանի.
 Ջաւակներուս հետ խայտացին տանըս դուռը,
 Ջուրերուն քով իրարու հետ համբուրուելով.—
 Ու ես կեցայ վերաշինած օճախիս քով:

Եւ մագլցող դալար որթը ողկոյղներով՝
 Վար կը թափէր իմ խրճիթիս դրան վրայ՝
 Ծովակոյսին ցողաթաթաւ վարսերուն պէս.

Եւ հոն նստած՝ զով ժամերուն երեկոյեան՝
Խաղաղ խղճով կը դիտէի աս ամէնն՝ ես,
Յափշտակուած մերթ երկինքի գոյներէն վառ,
Մերթ հայրերուս ստուերներէն համազրաւուած,
Մերթ՝ ջուրերէն անրջային՝ և լեռներէն մերթ վեհափառ,
Մերթ մակաղեալ հօտս դիտելով՝ և փա՛ռք տալով...
Ու ես կեցայ իմ խաղաղիկ խրճիթիս քով:

Մեր օճախին բախտը սակայն սե է եղեր,
Ես իմ օրով տասը անգամ շինեցի զայն,
Եւ տասն անգամ բարբարոսներն քայքայեցին,
Անոնց ձեռքերն քայքայելէն մերթ յոգնեցան,
Բայց իմիններս գործեցին միշտ ցերեկն անդուլ:
Եւ գիշերներն՝ իմ մեռելներն հողին տալով.—
Ու ես կեցայ միշտ իմ պաշտած օճախիս քով:

Երէկ դարձեալ սե խուժանը ինկաւ մեր վրայ,
Եւ մեր Սիհունն ներկուեցաւ մեր արիւնէն,
Քանդուած է՝ մոխիր դարձած օճախս հիմա,
Սրտցաւ մարդիկ ինծի կ'ըսեն.— եկու գաղթէ,
Աս երկիրը քեզի դժոխք դարձաւ արդէն,—
Ա՛հ, լուռ եմ ես, աչքերս դարձած են ցաւի ծով,
Բա՛յց ... կը կենամ իմ օճախիս մոխիրին քով:

Իմ պապերուս հին օճախը չ'եմ լքեր ես,
Ես կը կենամ ու կը շինեմ տունըս դարձեալ,
Եւ աս խուժանն նօթի պիտի սատկի մէկ օր,
Ես ալ թէև ուժասպառ եմ և ալեւոր՝
Բայց տղաքներ ունիմ հեռուն՝ դալար՝ աղուոր,
Դեռ չի մեռած՝ ո՛հ, կոչ կ'ընեմ համբոյրներով՝
Որ դան՝ կենան իրենց պապուն օճախին քով:

ԱՆՅԻՐ, ԱՆՅԻՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆ

Մ Ո Յ Ն ամփոփած ջուրերն լեղի,
Ծովը, խորունկ ու ամեհի,
Խորքը թէև դժոխքներ վառ՝
Լուռ է դարձեալ՝ ու վեհափառ:

Ինքն իր սուրին ինկած ասպետ —
Ձգեցէք զիս իմ ցաւին հետ,
Մեծ է մարդը թէ վէրքն է փոս —
Անցի՛ր, ճամբորդ, մի՛ նայիր հոս:

Ձէ՛, չեմ խնդրեր դարման ցաւիս,
Օտարներէն ո՛վ հասկցաւ զիս,
Մեծ է վէրքը — աշխարհքն է բող —
Անցի՛ր ճամբորդ, մի՛ նայիր հոս:

Ջրվէժներ կան որ չեն հոսիր,
Լեզուներ կան որ չեն խօսիր,
Վէրքեր կան որ բերան չունին,
Անցի՛ր ճամբորդ, տ'ար քու գինին:

Գոռումներ կան որ ձայն չունին,
Ու լուռթունն՝ գերմարդկային
Ձայնի ջրվէժ մ'է բարբարոս —
Անցի՛ր ճամբորդ, մի՛ լսեր հոս,

Մեծ է սիրտն հոս, անդնդային,
Ուր լուռթիւնն գերմարդկային՝

Կը շղթայէ ցաւն ովկէանոս —
Անցի՛ր, ճամբորդ, մի՛ կենար հոս :

Անցի՛ր, աշխարհն անցաւ քովէս,
Անցիր դուն ալ ճիշտ անոնց պէս,
Ու իմ վրաս դեռ աստղե՛ր կան —
Գընա՛, անցի՛ր, օտարական :

Հողիիս ցաւն ծով մէջ լեղի,
Թէեւ խորունկ ու կատաղի,
Չէ՛, չի ընկճիր ասպետն սակայն,
Անցի՛ր, անցի՛ր, օտարական :

Յ Ո Ռ Ե Տ Ե Ս Ը

Օ, Մի ըսեր, մ'ըսեր ինձի աշխարհքն համայն
Արդարութեան հիմքին վրայ է կառուցուած
Թէ՛ իտէսլ կայ օրէնքներուն մէջ բնութեան,
Չարն չիշխեր հոն՝ բարին տիրող է եւ Աստուած :

Մ'ըսեր ինձի՝ աս կեանքն երգ մ'է հոգեհմայ,
Ես կը տեսնեմ կեանքը կեանքի վրայ կապրի, —
Տղրուկներու պէս ամէնքն ալ — ու մէկն կիյնայ՝
Եւ միւսը անոր արեան մէջ կը յափրի :

Կռի՛ւ մը կայ, կայ գոյութեան անողորմ մարտ,
Շատերն կիյնան — յարմարագոյնն կը վերապրի,
Եւ ո՞վ է ան, — ան սղրուկն է որ կը յափրի :
Բռնաւորը, տարրէն՝ բոյսէն և մինչև մարդ :

Կռի՛ւ՝ մը կայ, ընդհանրական անողորմ մարտ,
Ուր տկարը զօրաւորին որսն է միայն,
Դարձեալ յարմարն կը վերապրի — և ո՞վ է ան. —
Ամբարիշտը՝ բոյսէն՝ որդէն՝ և մինչև մարդ :

Յարմարագոյնն՝ լաւագոյնը չէ անպայման,
Այլ՝ բացառիկն՝ անիրաւուն անզուգական,
Որ կսպաննէ՝ կամ կը զրկէ միշտ իր նմանն՝
Պահելու սոսկ իր գոյութիւնն Փիղիքական :

Ու փարատել է զբաղումն ամէնքին ալ,
Հոն մէկը կայ՝ որ կսպասէ միշտ քու գէշին,
Մինչ դուն անդին՝ մէկ ուրիշը կուլ կ'ուզես տալ,
Յաջողութիւնն կործանման մէջն է ուրիշին :

Մ'ըսեր ինձի իրաւունք կայ հոս արդարին,
Արարչութեան մէջ իրաւունքն բռնի ուժ է,
Եւ Աստուած ինք բռնակալ մ'է կ'օգնէ Չարին,
Ու արդարը որ տկար է միշտ կը տուժէ :

Եւ ո՞վ է ա՛ն, ո՛րքան արդար, ըսէք անվախ,
Որ Դրախտով գինք պաշտողներն կը կաշառէ,
Եւ Դժոխքով կ'սպառնայ միշտ մտքին անկախ,
Ու տկարին ցաւին հանդէպ խուլ ու լուռ է :

Եւ ցա՛ւ կայ հոս աշխարհի մէջ, ծովե՛ր ցաւի,
Հառաչներ՝ որ քարին ալանջն կրնան ծակել,
Որոնցմէ Դեւն սարսըռելով կը սահմուկի,
Ի՛նչպէս Աստուած իր ալանջներն կրնայ փակել :

Եւ ցա՛ւ կայ հոս՝ աշխարհի մէջ, ծովե՛ր ցաւի,
Անդունդի պէս փորուած սիրտ կայ՝ ուր միշտ կ'եփի
Թշուառութեան մեծ դժոխք մը թոյներով լի,
Եւ արցունք կայ որ դուրս չի գար — ներս կը թափի :

Եւ ցաւ կայ հոս՝ աշխարհի մէջ, ծովե՛ր ցաւի,
Եւ հայուն ցաւն՝ ահ, հայուն ցաւն է ովկիանոս,
Թէ կայ մէկը անհունութեան մէջ՝ յիրաւի,
Ան ալ ուրեմն՝ անդութ մըն է՝ ու բարբարոս:

Ա՛հ, մի՛ ըսեր այսուհետեւ՝ աշխարհքն համայն՝
Արդարութեան հիմքին վրայ է կառուցուած,
Թէ՛ իտէալ կայ օրէնքներուն մէջ բնութեան,
Թէ՛ Աստուած կայ՝ արդար՝ վեհանձն և մեծ Աստուած:

* * *

Ու աս մարդիկ ինծի կ'ըսեն՝ յոռետես ես,—
Ճշմարիտ է, ուրիշ խօսքով՝ ինծի՞ տուին՝
Աչք ունենալ—դժբաղդութիւն—ու տեսնել ձեզ.—
Բարեկամներ, ճեփճերմակ է գոյնը դւին:

Ե Ս Ք Ա Լ Ե Յ Ի

ԵՍ ՔԱԼԵՅԻ կեանքի բոլոր ճամբաներէն՝
Եւ ճանչցայ ամէն ձեւի մարդ ու աստուած,
Ե՛լ—քալեցի՛ Պուտոսայի պէս արտասուելով,
Ու քալեցի տէրվիշի պէս թափառայած:

Ես բազմութեան հանդիպեցայ ամէն անկիւն,
Եւ մարդերու հետ խօսեցայ ճամբան ի վեր,
Բայց ամբոխին մէջէն անցայ չի նկատուած,
Ինչպէս մէկը որ կը յածի անապատներ:

Քալեցի ես գերիներու ամբոխին հետ—
Արարածներ, որ ծանօթ են մարդ անունով,

Բայց ոչ կորով, ոչ զգացում կայ իրենց քով,—
Եւ քալեցի՛ իրենց ցաւն ես ողբերգելով:

Հանդիպեցայ տէրերուն՝ ու բռնաւորին,—
Արարածներ՝ որ ծանօթ են մարդ անունով—
Տեսայ զիրենք մերկութեան մէջ դազանային,
Եւ քալեցի՛ մարդն ու կեանքն անիծելով:

Հոս մէկը կար որ տէր մըն էր՝ բայց իր հաճոյքն՝
Խողի մը պէս աղբերուն մէջ կ'որոնէր՝ վար,
Եւ ուրիշ մը՝ անոր ծառայ՝ բայց սնափառ,
Որ իր վիզին շղթաներովն կը պարծենար:

Աստուածներու տաճարները այցելեցի,
Սեղաններուն վրայ տեսայ զոհ և արիւն,
Հոն ոճրագործն իր փրկութիւնն կը սակարկէր՝
Իր աստուծոյն հետ՝ կեանքի գնովն անմեղներուն:

Ու ամէն ազգ, ու ամէն խումբ ու ամէն ցեղ,
Իր ճաշակին ու ձեւերուն համաձայն ճիշդ՝
Աստուած մ'ունէր՝ որուն առջեւ ծունկի կուգար՝
Իր կիրքերուն գահացումը խնդրելով միշտ:

Հոն տեղ Բագինն՝ ու Մեհեանը՝ ու Կռասունն,
Եւ զիշխախանձ աստուածները՝ ու զոհերը արիւնահոս,
Հոս Մզկիթը, Եկեղեցին, ու Սինակօկն,
Եւ Եհովան ոճրահաշակ, ու Ալլահը լիրբ՝ բարբարոս:

Արդարութեան և Օրէնքին տունը մտայ,
Եւ իտէալին տաճարները այցելեցի,
Օրէնքն տեսայ որ լլկուած բող մըն էր հիմայ՝
Եւ իտէալը՝ որ դարձած էր խնդիր հացի:

Հին աւազակն դատաւորի գահն էր բազմած,
Մամոնայի թեք կշիռքը իր ձեռքն կրկին,

Եւ խուժան մը արդարութիւն կը հայցէր հոն,
Ձեռքեր պարզած իրաւաբաշխ «յո» կշիռքին:

Տեսայ Սուտը ձգմարտութեան լաթերն հագած,
Ու ձգմարտն՝ անկիւնն կեցած խարանակիր,
Սուտ հերոսին արձանը կար՝ ինք չմեռած,
Հերոսն ինկաւ—ոչ քար մը կար և ոչ ալ գիր:

Ու որպէսզի լըման ըլլայ մարդուն աւերն՝
Պատմութիւնը—այդ մեծ սուտը—դեռ կը գրուէր,
Հսկայական և տեւական այդ սուտը լիրբ՝
Որ սերունդին միտքն էր պղծած դարերէ՝ վեր:

Պատմութիւնը Սուտին Տան մէջ դեռ կը գրուէր,
Դեռ կը գրուէր—ինչպէս եղաւ մինչեւ հիմայ—
Մեծցնելով մարդանման արարածներ,
Դեռ կը գրուէր—սեւցնելով մարդիկն անմահ:

Ու գացի ես, ու գացի ես, ու գացի՛ ես,
Ուրուականի պէս յածելով աշխարհքն հանուր,
Ու գացի ես, ու գացի ես՝ մարդկութեան մէջ՝
Ձգմարտութիւն, երջանկութիւն փնտռելով զուր:

Տեսայ մանուկն օրրանին մէջ անօգնական,
Տեսայ պարմանն՝ երբ իր աչքերն կը վառէին,
Ծե՛րը տեսայ՝ վրան հակած գերեզմանին—
Մարդը նոյնն էր,—ու ամէնքն ալ թշուառ էին:

Մարդը նոյնն էր, մեծ ըլլար կամ փոքր ըլլար ան,
Նոյնն էր մարդը, հեռուն՝ օտար, կամ մեզ մօտ հոս,
Գիտուն՝ տգէտ, աղքատ՝ հարուստ անզանազան,
Մարդը նոյնն էր, թշուառ էր ան՝ ու բարբարոս:

Նոյնն էր մարդը՝ կռապաշտ կամ հայ, հրէայ, յոյն,
Մարդը նոյնն էր, ինչ դարու մէջ որ ապրէր ան,

Նոյն թշուառը՝ նոյն բարբարոսն, ու վատը նոյն,
Միշտ անփոփոխ, երէկ, այսօր, և յաւիտեան:

—Ու ես դարձայ մենաւորի ճամբաներուն,
Ու քալեցի տէրվիշի պէս թափառայած,
Կեանքի անվերջ անապատը չափչփելով,
Ուր դեռ կ'երթամ—անիծելով Մարդն ու Աստուած:

ՏԵՐՎԻՉ Մ'ԵՄ՝ Կ'ԱՆՑՆԻՄ ԱՍ ԿԵԱՆՔԻՄ ՄԵՋԷՆ

ԲԱՅՑ ԻՆՔԸ կ'երթայ, գոց է իր բերանն—
Անոնք կը խօսին ձախէն ու աջէն—
Կարծես անտառի մէջէն քայլեր ան,
Տէրվիշը կ'անցնի ամբօխին մէջէն:

Եւ ինչո՞ւ նայի—չի նայիր երբէք—
Կոյրերն կը նային, խուլերն կ'ականջեն,
Նոյնն է մարդն այսօր ինչ որ էր երէկ—
Անցած է տէրվիշն սիրտերու մէջէն:

Նոյնն է մարդն այսօր ինչ որ էր երէկ—
Ջնջեցէք անունս իր գիրքին էջէն—
Քալելով մինակ գիշեր ու ցերեկ՝
Տէրվիշ մ'եմ՝ կ'անցնիմ աս կեանքիս մէջէն:

139-74

Ա Ն Ի Շ Ի Ա Ն Ը

ՔԱՆԵՑԻ ԵՍ կեանքի բոլոր ճամբաներէն,
 Ու քալեցի մարդոց մէջէն, քալեցի՛ ես,—
 Ու կը քալեմ, կը քալեմ դեռ ի զուր նորէն՝
 Ո՛վ ճշմարիտ ազատութիւն, փնտռելով քեզ :

Ինծի ինկաւ աս կեանքիս մէջ՝ թափառայած
 Տէրվիշի պէս շրջիլ՝ շրջիլ ամէն անկիւն,
 Ու ճանչընալ ան որ մարդ է, մարդ անիծուած,
 Իջնել իր սիրտն՝ իջնել խորերն՝ խաւերն հոգւոյն :

Գըտայ ես զայն միշտ բռնակալ ու բարբարոս,
 Երէկ՝ այսօր իր էութեան մէջ անփոփոխ,
 Իջնէր Դժոխքն, Երկինքն ելլէր՝ կամ մնար հոս—
 Մարդը նոյնն էր անապատին մէջն ալ անկոխ :

Ժամանակը, դերերն, ձեւերն կը փոխուէին,
 Բայց գերութիւն դեռ չէր փոխուէր ազատութեան,
 Որպէ՛ս ի՛նչ մարդը տեսայ որ մարդն էր հին,
 Նոր դերին մէջ սոսկ իր անունն փոխած էր ան :

Քալեցի ես կեանքի բոլոր ճամբաներէն,
 Ու քալեցի մարդոց մէջէն, քալեցի՛ ես,—
 Ու կը քալեմ, կը քալեմ դեռ ի զուր նորէն,
 Ո՛վ ճշմարիտ ազատութիւն, փնտռելով քեզ :

Փորձեցի ես ե՛ւ հոսանքներ, ե՛ւ անհատներ,
 Անոնք որոնք տիրող կարգէն դժգոհ էին,
 Ու քալեցինք ըմբոստութեան ճամբան ի վեր .
 Սակայն ճամբան՝ անունն փոխած ճամբան էր հին :

Միացայ ես Ուխտեալներու կարաւանին,
 Եւ քալեցի արիւններու հովիտներէն,
 Բայց երբ հասանք ազատութեան հանգրուանին՝
 Բռնութիւնը մեր իսկ մէջէն հոն էր նորէն :

Մե՛նք ըմբոստներս՝ և դժգոհներ գազան մարդէն—
 Անուղղելի մարդն էինք հին, մարդ արարած—
 Մե՛նք ալ մեր մէջ բռնակալներ դարձանք արդէն,
 Ու ամէն անձ իշխել կ'ուզէր—ինքն ազատ՝ բայց :

Ազատութիւնն մինչեւ աս տեղ սուտ խօսք մըն էր,
 Չըկար, չըկա՛ր մեզ փրկութեան վայր ապահով,
 Հին բռնակալն փոխած էինք—նորը հոն էր—
 Նորը միայն մկրտուած էր կեղծ անունով :

Ու դիմեցի ես մենութեան, հեռուն, հեռո՛ւն,
 Ու կանգ առի անապատին մէջն առանձինն,—
 Ազա՛տ էի—բայց՝ կար իմ «Ես»ն ու կար իմ «Դու»ն,
 Բռնակալը հոն էր դարձեալ մէջն իմ անձին :

Փորձի ես իմ անձէն ալ փախչիլ հեռուն,
 Ի զուր գացի, ու գացի ես, գացի՛ անվերջ,—
 Երկուք էինք . դարձեալ չկար ազատութիւն,
 Մարդը հո՛ն էր—բռնակալը իմ անձին մէջ :

—Ո՛վ դու անբաւ ու անսահման անեղբորութիւն,
 Եւ ծովերու ամայութիւն, և դո՛ւն՝ Իրի՛ս,
 Ըսէք ինծի՛ ո՛ւր գտնեմ ես ազատութիւն,
 Տիեզերքէն մեծ ու դժգոհ իմ հոգիիս :

ՀԻՒԼԵՆ ԵՒ ԱՆՅՈՒՆԸ

Վեր, վե՛ր ելայ՝ սանդուխներէն դէպի վեր,
Կարծելով որ պիտի հասնիմ՝ զէնիթին—

Օ՛րհնչ յոխորտ է մարդկային խեղճ հոգին—
Որքան ելայ անդունդին մէջ երկինքին՝
Զենիթն ալ հետս միշտ բարձրանալ կը թուէր,
Անդունդ ինքը քայլեր կ'առնէր ահագին—

Հոն զգացի որ կ'իջնէի վար կրկին:

Կը կարծէի՝ սահմանին մէջ գիտութեան՝
Տէրն եմ արդէն գաղտնիքներուն ընութեան,
Եւ գրկած եմ հորիզոններ, ոլորտներ,—

Ի՛նչ խեղճ է միաքն այս հողեղէն էակին—
Ոլորտն՝ յանկարծ ծաւալեցաւ դէպի վեր,
Հորիզոնն ինք՝ քայլեր առաւ ահագին—

Ու իջայ վար, ես իջայ վար, վա՛ր կրկին:

ՉԱՐՆ ՈՒ ԲԱՐԻՆ

Չարն ու Բարին կը կռուին,
Ու Չարը միշտ կը յաղթէ,
Բարին սակայն հոն է միշտ,
Չարը կ'երթայ՝ կը գաղթէ:

Դէմքերն՝ ձեւերն կը փոխուին,
Վերջ մը չունի մարտն՝ սակայն,
Չարը ներկայ է նորէն,
Եւ կը կանգնի յաղթական:

Յաւերժական կառուցումն՝
Կ'արտայայտուի ձեւերով,
Բայց գործն արդէն չաւարտած՝
Քանդումն՝ կեցած է իր քով:

Բայց՝ կառուցումն ինքն իր մէջ՝
Քանդում մըն է տեւական,
Եւ քանդումով կ'սկսի՝
Կառուցումը ձեւական:

Մէկ կողմն կեանքն է, միւսը Մահն,
Եւ կռիւը կը տեւէ,
Ու մահէն ալ նո՛ր ծնունդ—
Դադար չկայ ու է է:

Անպարտելի մարտիկներ,
Անլուծելի առեղծուած,—
Չարին ետեւ Դեւը կայ,
Եւ բարին՝ Աստուած:

Խուլ չէ՞ արդեօք տիեզերքն,
Եւ ի՞նչ է չարն, կամ բարին,
Անուններ սոսկ՝ զորս ծնաւ
Քամահաճոյքն մարդկային:

Բայց կը սիրէ մարդն այդպէս,
Մէկը չար է, միւսն բարի,
Բարին ան է անպայման՝
Ինչ որ իրեն յարմարի:

Բարին թէեւ տապալի՝
Ներկայիս մէջ, կ'ըսէ ան,
Դարձեալ իրն է պանծալի
Յաղթուեցիւնը վերջնական:

—Թող որ կռուին տակաւին՝
Չարն ու Բարին յաւիտեան,
Թէ՛ սուտ մը չէ՞ կեանքն ինքնին,
Միտքս յուզող հարցն է միայն:

ԱՆՈՐ

ԱՌՒԱՋ ՍԷՐ ԷԻՐ՝ ցաւ դարձար վերջ դուն,
Առաջ կաթիլ մը՝ ծով եղար ահեղ,
Կը թափիս՝ կ'երթաս հոգիէս անհուն՝
Ինչպէս ցաւերու անհատնում հեղեղ:

Առաջ կաթիլ մը՝ ծովեղար ահեղ,
Առաջ սէր էիր՝ ցաւ դարձար, հոգի'ս,
Հոգիիս մէջէն իբր հուր ու հեղեղ՝
Կ'անցնիս յաւիտեան մաշելով դուն զիս:

Երէկ՝ տեսայ քեզ, քու կուրծքը կաթէ,
Երէկ գինովցայ մազերուդ փունջէն,
Այսօր՝ այդ յուշքը սուր մ'է երկաթէ՝
Կը կտրէ՝ կ'անցնի իմ սրտիս մէջէն:

Բայց նոյնն է այսօր ինչ որ էր երէկ,
Ամբողջն ալ երազ՝ աչքերուդ նման—
Թող զիս չը սիրողն չը սիրէ երբէք,
Տէրվիչ մ'եմ կ'անցնիմ՝ կ'երթամ իմ ճամբան:

Աղջիկն էր ան նահապետին ազնւական,
Որ Սողոմը եւ իր դուստրերն դեռ չէր տեսած,
Մայր բնութեան կողին վրայ՝ օր մը Աստուած՝
Ստրկութեան՝ ու քաղաքին դէմ բարբարոս,
Ըմբոստութեան դրօշի պէս բարձրացուց զան՝
Ի սէր անոնց՝ որ մաքրութիւն կը պաշտեն հոս:

ԱՐԵՒԻ ԴՈՒՍՏՐ ՀԱՅՈՒՅԻ

ԵՐԵՍԿ ԱՐԵՒ Ի՞նչ ոսկի,
Եւ ձեւերդ են հոյակապ,
Աղջընակ մ'ես հայազգի՝
Քաղցրիկ էակ՝ հուր հոգի:

Օ՛, մընացորդ հարազատ,
Աստուածային հայելի՝
Հովուերգական դարերու,
Հին՝ փառաւոր անցեալի:

Դունն չի գիտցար քաղաքն դեռ,
Լանջքին վրայ բլուրին՝
Ըղձանքի պէս բարձրացաւ՝
Հասակդ՝ թուփին քովն ի վեր:

Փառներու հետ 'ւ ուլերու՝
Դալարեաց մէջ պառկեցար,
Օրբեցին քեզ մայր ձորեր՝
Գլգլներով ջուրերու:

Բնութեան գիրկը անմարդի՝
Արչալոյսի ցողին տակ՝

Ծաղիկներու բոյրն առիր,
Եւ թարմութիւնն մարմանդի:

Եւ լեցուեցաւ իւզ վարդի՝
Կանթեղներուն մէջ ծոցիդ,
Անմահութիւն խմեցիր՝
Վճիտ առուէն արծաթի:

Կա՛յծ, բո՛ց առին աչուըներդ՝
Արեգակին հուրերէն,
Եւ հագագդ ալ սուրբ գիլեր՝
Քաղցրակարկաջ ջուրերէն:

Ու դուն կ'երգես հոգեւին՝
Այդ ձորերուն ափերէն,
Ոսկի փառքը արեւին,
Փառքը՝ լիճին լուսեղէն:

Արեւի դուստր հայուհի,
Հին՝ որբացեալ աս ցեղին՝
Անահիտն է որ մէջէդ
Դարձեալ մեզի կը նայի:

Արեւ, արե՛ւ կայ՝ և հին
Երջանիկ օրն՝ սրտիդ մէջ,
Սափորն ես դուն քու ցեղին,
Հոգիիդ մէջն է գինին:

Երգէ՛ հոգիս, երգդ անհուն,
Բանաստեղծն ալ գլգիլներդ՝
Գինիի տեղ թող խմէ
Նաւասարդի աս առտուն:

ԼԵՅՈՒՐ ԳԻՆԻՆ

ԼԵՅՈՒՐ գաւաթն արծաթէ,
Ո՛վ ձերմակ կին, ո՛վ փէրի,
Երկինքն ահա կը կարմրի,
Լեցո՛ւր գինին, այգն մօտ է:

Ու լոյսն արդէն կը ցաթէ
Սեւ աչքերուդ ատ անուշ,
Ե՛լ, հոգիս, ել, ժամն է ուշ,
Հո՛ս բեր գաւաթն արծաթէ:

Բեր մազերուդ փունջն ալ հոս,
Մօ՛տ բեր ձեռքիս՝ բոցի պէս,
Այսօր դարձեալ դուն ու ես՝
Ապրինք հին օրն հեթանոս:

Արեւն ելա՛ւ, գաւաթն առ,
Մէկ օր արդէն կ'ապրինք հոս,
Կեանքը ծաղր մ'է բարբարոս,
Լեցո՛ւր գինին հոգեվառ:

* * *

Իմ սիրտս ոսկի բաժակ մըն է թանկագին,
Ու բաժակին մէջ գինի կայ հրավառ,
Ան գինին է անմահութեան՝ ու կեանքին,
Եկո՛ւր, հոգիս, եկուր անկէ ումպ մը առ:

Բալասանի աղբիւր մըն է իմ հոգին,
Արչալոյսի կայլակներուն պէս պայծառ,

Ու դեղն է ան որով ցաւերդ կ'ամօքին .
Եկո՛ւր , տղայ , եկուր անկէ ումպ մը առ :

—Սրտիս խունկերն ծաղիկներէն ես առի՛
Որ կը ծխան այս աչքերէս՝ քեզ բուրվառ ,
Եւ կրա՛կ կայ՝ միշտ կուրծքիս տակ կը վառի .
Եկո՛ւր , հոգիս , եկուր անկէ կայծ մը առ :

Պաշտամունքի տաճար մըն է իմ հոգին ,
Ուր բոցե՛ր կան , ատրուշան մը մշտավառ ,
Եւ քուրմ մը հոն ծունր դրած է իր կուռքին .
Եկո՛ւր աղջի՛կ , եկուր անկէ կայծ մը առ :

ԱՅ, ՍԵՒ ԱՉՔԵՐԴ

ՍէՐԴ առուակ մ'է որ սրտիս մէջ կը հոսի՝
Գլգիւններով՝ մրմունջներով դիւթական ,
Ա՛հ , աչքերըդ , աւազաններ երազի ,
Գիշերները խենթեցուցին զիս սակայն :

Գիշերները իմ աչքերը գոց թէեւ՝
Դուն կը գլգլասս , դեռ կը հոսիս սրտէս ներս ,
Հոգւոյս մէջն է քու հմայող աչքը սեւ՝
Քուն թէ արթուն—ինչպէ՞ս գոցեմ՝ դռնակներս :

Քաշէ աղեղն , քաշէ՛ աղեղն մազերուդ՝
Հիւսքին վրայ սրտիս մաշած թելերուն ,
Քաշէ աղեղդ երազներուս մէջ կապոյտ .
Քուն թէ արթուն՝ հոն՝ հոգիիս մէջն ես դուն :

Քաշէ աղեղդ վրան սրտիս թելերուն՝
Գիշերի մէջ հծծիւններով դիւթական ,

Եւ հոսէ հոն առուակին պէս ոլորուն ,
Ա՛հ , սեւ աչքերդ խենթեցուցին զիս՝ սակայն :

Ահա արդէն արբեցայ ես անմահութեան հուր գինիէն ,
Նորէն այսօր կայծակնավառ ոսկի բաժակն շուրթիս դիպաւ .
Ու նորէն բոց կ'ելլէ ինձմէ , նորէն աղօթք , նորէն խունկեր—
Ալէլուիա՛ մեր սաստուծոյն,— եւ ա՛հ , իմ սէ՛րս , վառ աչքերուդ
ալէլուիա՛ :

ԲԵՐ ԳԻՆԻՆ ՀՈՍ

(ԱՐԵՒԻ ԵՐԳԵՐ)

ԲԵՐ ԳԻՆԻՆ ՀՈՍ , մազերդ ալ բեր՝ ով քաղցր էակ ,
Բե՛ր գինին մօտ՝ զեփիւռի պէս մազերդ ալ մօտ ,
Մէկ օր ունինք ապրելու աս արեւին տակ ,
Ու հոս է ան՝ ու մենք այ հոս՝ այս առաւօտ .
Բեր գինին հոս՝ մազերդ ալ բեր ձեռքերուս մօտ :

Բուռ մը արեւ պատուհանէն ինկաւ արդէն՝
Բաժակին սուրբ՝ ու մազերուդ մէջ ծիածան ,
Ու շեղբ մ'ալ բոց կտրեց անցաւ հոգւոյս մէջէն .
Բեր գաւաթն հո՛ս , և բեր խօսուն մազերդ ջութակ ,
Մէկ օր մ'ունինք ապրելու հոս՝ արեւին տակ :

Ճամբորդ մըն եմ , իրիկուան դէմ կ'անցնիմ , հուրիս ,
Հուրն ու հանճարն կ'ապրին արդէն մէկ օր միայն ,
Վաղուան արեւն օթեւանը չի գտներ զիս .
Բեր գինին հոս՝ մազերդ ալ հոս ձեռքերուս տակ ,
Երգեմ վերջին կարապի երգս՝ սարսուռ համակ :

Բեր բաժակն հոս , արծաթ բաժակն , ո՛վ քաղցր էակ ,
Բե՛ր բաժակն հոս , գինի կուզէ այսօր հոգիս ,
Մէկ օր միայն կ'ապրինք արդէն արեւին տակ ,
Աղջիկ , բաժա՛կն , սրտիդ բաժակն կայծ ու կրակ՝
Բեր , ու ծոցիդ գինիներովն արբեցուր զիս :

Բեր բաժակն հոս , ու բեր աչքերդ , ով քաղցր էակ ,
Բաժակիս մէջ լեցուր աչքիդ գինին անուշ ,
Ու տուր ինձի որ քամեմ զայն մինչեւ յատակ ,
Այս արեւէն պիտի զատուինք կանուխ կամ ուշ ,
Ու այս կեանքը ծաղր մ'է արդէն արեւին տակ :

Ես երկնային գինին կ'ուզեմ վերջին ժամուն ,
Լեցուր աչքերդ գաւաթին մէջ փայլակնավառ ,
Ու յօնքերուդ կամար աղեղն տուր ինձի դուն՝
Քաշեմ սրտիս սիրատոռոյր թեւերուն վառ .
Բեր գինին հոս , բեր գինին հոս , գինի՛ն հիմակ ,
Կարճ է կեանքը արդէն աս սուտ արեւին տակ :

—Ով սուրբ պարսիկ , վերջ չի տուի՞ր պատարագին ,
Ես իմ սաղմոսն վերջացուցի սիրադայլայլ ,
Արեւն արդէն հոգեվարք է աչքերուս մէջ ,
Ու զացին ան ճամբորդները անձանօթին՝
Որ կը փնտռեն յաւերժական արեւն անշէջ .
Ե՛լ սուրբ պարսիկ , ով քաղցր ընկեր , երթանք մենք ալ :

2013

